

تێڕوانینیکی پراگماتیکیانە بۆ نوکتە لیکوونەوهیەکی پراگماتیکی دەرونیە

م. ی. ئاوات احمد محمد صالح

بەشی کوردی کۆلیژی زمان زانکۆی سەلاحەدین / هەولێر

پێشهکی :

نیەمە لە ژبانی رۆژانە گۆی بیستی نوکتە دەبین، بەم نوکتە دەبینە پێکەین، بەلام ئەگەر بیت و چالاکانە بیرمان نی بەکەینەوه، بیان خەینە دەورووبەر، جگە ئەوێ خەندە دەخەندە سەر لیومان دەبینین بە مەبەست دەبراون، مەبەستی دەگەینن، کاریگەریان بەسەرمانەوه دەبیت، یان ئەوەتە بۆ پەند و نامۆگاری کردنە یان ئەوەتە بۆ شەری دەروونی و سوکایەتی پی کردن و کەم کردنەوهی کەسایەتی.

أ- گرتگی باسەکە

گرتگی باسەکە ئەو دایە، کە تاکو ئیستا لیکوونەوهیەکی وا لە زمانی کوردی نەکراوە سەرپای ئەمەش مەبەستەکانی نوکتەکان لە بۆاری پراگماتیک شیدەکریتەوه، زیاتر روون دەکریتەوه.

ب- نامانجی باسەکە

نوکتە کاتی دەردەبریت هەرتەنیا ئەو نیه بمان خاتە پێکەینن، بەئکو مەبستی تری هەیه لە دەربڕین، بۆیه ئەو باسە لە دیدی پراگماتیک شی کراوەتەوه بۆ ئەوێ تەواوی مەبەستەکە بگەینییت بە پی ی دەورووبەرەکە.

ج- سنووری باسەکە

بە شیوێهەکی گشتی باسەکە نوکتە دەداتە بە تیشکی لیکوونەوه دەچیتە ناو واتای پراگماتیک باس لە مەبەست و پەیام و کاریگەری نوکتە دەکات.

د- ناوەڕۆکی باسەکە

باسەکە جگە لە پێشهکی و ئە نجام لە دوو بەش پێکەاتوو، بەشی یەکەم ئەم سەردیوانە لە خۆدەگریت : پێناسەی نوکتە، جۆرەکانی نوکتە، زمانی نوکتە، ناوەڕۆکی نوکتە، مەبەستەکانی نوکتە، نوکتە لە نیوان داھینان و واقع دا، نوکتە و شەری دەروونی، بەشی دووەمیش بەشیکی پراکتیکییە لە روانگە پراگماتیکیەوه یەکی لە نوکتەکان شیکراوەتەوه و ئەم سەردیوانە خوارەوه دەگریتە : هە ئۆشانەوهی نوکتە، شیکردنەوهی نوکتە.

ج - کورتە ی باسەکە

نوکتە لە دیدی پراگماتیک وە ک ژانریکی ئەدەبی بۆ یەکەم جارە خراوەتە بەر باس و شی کردنەوه، هەرچەندە نوکتە خۆی گیانی پێکەنیناوی پێوە دیارە، بەلام هەر بۆ پێکەنین دەرنەبراو، بەتایبەتی کاتی دەخریتە نیو چوارچێوەی پراگماتیک مەبەستی جیا جیا دەگەینییت، بۆیه ئەم باسەدا زیاتر هەوێندراو زیاتر ناوەڕۆکی نوکتەکە روون بکریتەوه بە پی ی دەورووبەر، باسەکەش لە دوو تەوەرە پێکەاتوو، پێناسەی نوکتە، جۆرەکانی نوکتە، زمانی نوکتە، ناوەڕۆکی نوکتە، مەبەستەکانی نوکتە، نوکتە لە نیوان داھینان و واقع دا، نوکتە و شەری

دەروونی، بەشی دوووەمیش بەشیکی پراکتیکیکە لە روانگەی پراگماتیکیکەووە یەکێ لە نوکتەکان شیکراووەتەووە و ئەم سەردیوانەی خوارمەووە دەگرێتە: هەلەشاندنەووەی نوکتە، شیکردنەووەی نوکتە.

تەووەرە یەكەم : نوكتە و جوړ و مەبەست

١- پیناسە ی نوکتە :

نوکتە : ژانریکی ئەدەبیە ، خاوەن تایبەتەندی چیرۆکیکی جیا یە بەرەوورد لەگەڵ ژانرەکانی تر وەك (پەندی پیشینان ، قسە ی نەستەق ، یاداشت ، چیرۆك ، رۆمان هتد . نوکتە قسە ی خوش و شەنبای کۆیستانی دلانە بو چرکە ساتیک بی خەمەرەوین و لابەری پەستی و پەژارەن و کە بە بەشیکی کلتوری سامانی نەتەوایەتی دادەندرین (رسول دەرویش: ٢٠٠٩: ٦) هەمیشە لە هەموو شوێنیک و کۆرێک وەك میوانیکی ئیسک سوک دەردەکەوێت . پیکەنێن پێویستیەکی ژینە ، چونکە بەختیاری دەخاتە نیوانمان ، ئازامان لادەدات ، ترس و دلەراوکیمان کەم دەکاتەووە ، سەدان تەنگ و چەلەمە لەناو دەبات بەرەوئاراستە یەکی ترمان دەبات بو ژیانیکی چاکتر و باشتر و بلندتر و پاکتر (شاکر فتاح : ١٩٨٦: ٢)

ئیمە رۆژانە گوێ بیستی نوکتە دەبین، نوکتە خۆی رەخنەگرتنە وە بەشیووەی ناراستەووخۆ دەردەبەری، بەلام ئەگەر بیست و شی کردنەوویان بو بکەین جگە لەووەی دەمان هینیتە پیکەنێن، بە پێی دەورو بەر زۆر بە واتا و مەبەست دەربەراون ، وە مەبەستی جیا جیا دەگەینن وەك (نەرەزای ، سەر زەنشت کردن ، توانج ، نامۆزگاری کردن هتد) . بۆیە بە پێویست دەزاندری نوکتەکان لە دیدی پراگماتیکیکی شە بکەینەووە وەك باسیکی سەر بە خو بخریتە بەر دەمی خوینەرەن .

٢- جوړەکانی نوکتە :

نوکتە گرنگیەکی یەكجار بەرچاوی هە یە بەرامبەر هەموو ژانرە ئەدەبیەکانی تر ، زۆر جار ئەوانەشی تیپەرانندوووە ، لە رووی جوړ و ناوەرۆکەووە شان بەشانی هەموو جوړە فکرییەکانی ژیا نی مروؤ و کۆمە لگا ناوینە ی ژیا نی نادەمیزاد و ژیا نی گەل لە هەموو لایە نیکەووە ئەنوینێ بە پێی ئەو کات و سەردەمە ی تیا دا پەیدا دەبی، ئە رووی ناوەرۆکەووە نوکتە گەلی جوړ لە خو دەگری وەك :

أ- نوکتە ی کۆمە لایە تی

ب- نوکتە ی ئابووری (شکریه رسول: ١٦٧: ٢٠٠٩)

ج- نوکتە ی سیاسی

أ- نوکتە ی کۆمە لایە تی :

نووسەر یا خو قسه کەر زۆرجار به شیوهی ڕه خه یه کی کاریگەر له ڕووی کۆمه لایه تیه وه به شیوهی کورته چیرۆکی گائته نامیز ده برپینه که ی ده رده بری . وه نه و نوکته یه ش ڕوداوه کانی په یوه سته به ژبانی ناسای خه لکه وه ، زیاتر راسته قینه ن ، چونکه واقعی کۆمه لگا نیشان ده دات . بۆیه تاراده یه ک ده توانین بلیین نوکته ی کۆمه لایه تی به به راورد کردنی له گه ل نوکته کانی تر زیاتر هه سستی پی ده کری له واقع ، چونکه په یوه سته به ژبانی ناسایی کۆمه لگاوه وهک :

- ڕۆژیک مایک نه چنه شه قلاوه بو گه شت و سه یران ، کابرایه کی زانا له گه ل خویان ده بن ، که شه و دادی دانه نیشن ، به کیک له خاوه ن مال ده لیی هه وای ئیره له سلیمانی خوشتره ، کابراش ده لی ئیره و سلیمانی به یه ک هه و دزانم ، چونکه هه ر نه ستیره یه کم له سلیمانی و هه ولیر دیوه ، به هه مان شیوه ئیره واته له شه قلاوه ش دیوه و نه گۆراوه ، که واته هه واکه شیان یه که . (پیره میرد : ٢٠ : ١٩٧٠)

ب- نوکته ی ئابوری :

زۆرجا نووسەر به شیوه یه کی ڕه خه ی کاریگەر باری ناله باری ئابوری کۆمه لگا به شیوه ی کورته چیرۆکی گائته نامیز ده خاته ڕوو ، به شیوه یه کی ناشکرا باسی که سانی (که م ده رامه ت و هه ژار و چه وساو ه کان) ده کات ، هه روه ها نوکته ی ئابوری به ڕه خه گرتنی ک له جیاوازی چینه یه تی که هه ندی جار ده و له مهند مافی هه ژار پشیل ده کات ، یاخوت باسی چه وسانه وه ی هه ژاره کان له لایه ن زۆرداران و خاوه ن ده سه لاته وهک :

- چیشته خانه یه ک پۆسته ریکی له بهر ده رگا بوو تیایدا نووسی بووی نانی ئیواره به نیوه ی نرخی نانی نیوه رو یه ، له و کاته دا پیاویکی هه ژار له کاتی نا خواردنی نیوه رو پوو ی کرده چیشته خانه که و دانیشته به گارسونه که ده لیته نانی ئیواره م بو به یه . (موحسن چینی : ٢٠١٠ : ٨٧) .

ج- نوکته ی سیاسي :

زۆرجار نووسەر کورته چیرۆکه گائته نامیزه که ی تاییه ت نه کات به سیاسه ت به شیوه یه کی ناراسته وخو ڕه خه له ده سه لات و سیاسه ت و توندوتیژی ده گریته (محمود عکاشه : ئینته رنیته) واته به ڕه خه یه کی کاریگەر نوکته که ی ده خاته ڕوو هه روه ک چون له نوکته ی ئابوری و کۆمه لایه تی باسه کان ده خریته ڕوو به هه مان شیوه ش له نوکته ی سیاسیش وهک :

- ده چیته لای ، ده لیته عیمایه که ی کی هاتیه ؟ نه ویش ده لی ده لی ، کوپونه وه مان هه یه ، توره ده بی یه کسه ر به بی پرس ده چیته ژووره وه ده لی ها نه وه تو ی مه به ست ئیره سیاستمه داری کوردی عه رهب په رسته . (نوکته ی سه رزاری)

٣- زمانی نوکته :

زمانی نوکته زمانیکی گائته نامیز و پیکه نیناویه ، ساده و ساکاری زمانی خه لکی پیوه دیاره ، بابوبا پیرا نمان و نووسه ران به زمانیکی رهوان بیژی و تهر و پاراو نهینوسن و نهیگیرنه وه و خه نده نه خه نه سهر لیوی خوینه ر و بیسه ر

٤- ناوه پوکی نوکته :

مروقه له هه موو ساتیک و کاتیك و شونیک هه سته کانی خوئی به ناشکراو راسته وخو و راشکاو دهرنابریت ، به لکو به شیوهی شاراو دهری دهریت ، نه و کاته پیویستی دهکات ناوه پوکه کهی شیکردنه وهی بو بکریت مه به سته شاراو هکانی (رسته دهرپراوه کهی) نیو نوکته که روون بکریته وه ، بو شی کردنه وه و لیكدانه وهی قوئی ناوه پوکی نوکته دهرپراوه که پیوستمان به و زانیاری گشتی دهو روبه ر دهبی . کاتی رسته کانی نیو نوکته که دهخریته دهو روبه ر مه به سته که نشان دهریت به پیی نه و دهو روبه رهی تیادا گوتراوه ، چونکه به پیی دهو روبه رکه مه به سته که روون ده بیته وه شی کردنه وهی ناوه پوکی نوکته که به پیی نوکته دهرپراوه که دهبی ، شی کردنه وهی ناوه پوکی نوکته که ده که ویتته سهر چالاکی خوینه ر و گوینگر که لیكدانه وهی گونجاو بو رسته نا په سنده کان دهکات تاوه کو له کهل دهو روبه ر گوتنه که بگونجی (عبدالواحد مشیر دزویی : ٢٠١١: ٤٥) ناوه پوکه کهی یان نه وه تا بو ناموژگاری کردنه یان بو سهرزه نشت کردنه هتد . نوکته هه ندی جار لادان له کومه لگا و دوورکه و تنته وه له راستی ، مهرج نییه هه موو کات نوکته ته نیا بو گوینگر بیت به لکو هه ندی جار بو گوئی هه لخریشه .

٥ - مه به سته کانی نوکته :

مه به سته دهرپراوه کانی نیو نوکته دهرپراوه که به پیی دهو روبه ر دهگوپیت ، نه گهر چالاکانه بیریان لی بکهینه وه کاتی دهخریته دهو روبه ر ، مه به سته کان روون ده بیته وه به پیی دهو روبه ر مه به سته کان نه مانه ن :
 ا- ناموژگاری کردن خو راست کردنه وه

ب- گلهی و نارهای

ج- خوش راسبواردن

ت- گائته پیکردن

پ- تاوانبارکردن

ه- توانج لیدان

و- سوکایه تی پیج کردن

ی- سهرزه نشت کردن

..... هتد .

أ- ناموژگاری کردن خو راست کردنه وه :

به جوانترین و به پیزترین وشه دهزاندزیت، که همیشه مروفت پیویستی پییه تی، چونکه هیچ مروفتیک له که موکوری به دهر نیه، به تاییه تی نه و کاته ی گومانی هه له ی لیبریت، دهتواتندزیت به شیوه یه کی ناراسته وخو نوکته که به مبه سستی ناموژگاری کردن، به رامبه ری دهر پزیت، جا به هو ی گوی بیست بوونی نه و نوکته وه سود له ناموژگاریه کان وهرگزیت وهک :

- روژیک دایکی مه لا ده چیه دهر وه به مه لای وت تا دیمه زور ناگاداری دهر گای ماله وه به . مه لا وتی باشه له پشت دهر گاکه داده نیشم مه لاش ههر چاوه ری کرد و وهرز بوو ، دهر گاکه ی له کریشنه دهر هینا به کو ی خو ی داده و چووه لای دایکی، که دایکی بیینی وتی روله گیان بو وات کردوه ؟ نه ویش وتی نه دی نه توت ناگات له دهر گاکه بییت و جیی نه هیلی . منیش ماوه یه که ناگام لی بوو توهر نه هاتیه وه نه وه هاتووم به شوینی تو داو دهر گاکه شم به جی نه هیشتوه .

ب - گله ی و ناره زایی :

یه کی که له مبه سته کانی نوکته گله ی و ناره زاییه ، که زور جار نیهر یه کی که له نوکته کانی به شاراو ی به مبه سستی ناره زایی بوون به رمبه ر به رامبه ره که ی دهر پردزیت مبه سته شاراو که ش به هو ی دهر و به ره وه له دیدی پراگماتیک ده زاندزیت .

- پیاو ی که ده لیت خیزانه که ی نه و مریشکه م بو سور که وه خیزانه که ی ده لیت غازمان نه ماوه پیاو که ده لی به فرنی ده لی کاره باش نیه ده لی به سوبا ده لی نه وتیشمان نیه ، پیاو که ده لی نه وه یه کامه رانی .

ج- خوش رابواردن :

خوش رابواردن دل خوشی ده دات به دهر و به ره که ی ، وه سوژ و هه سستی که سانی دهر و به ره ده جولینی بو به سه ر بردنی کاتیکی خوش وهک :

- مایک ده چن بو بو ناههنگی ناسیاو یکیان خاو من مال میوه ده هینن نه وان ده ست ده که ن به میوه خواردن نه و کاته دا خاو من مال دی ته مه شا ده کات، منالی ماله که زور سیو ده خوات، به مناله که ده لی: روله گیان به هه وه سی خوت تیر بخو هیچ شهرم مه که ، مناله که ش ده لی نا ته واو بووم تیرم خوارد، کابراش ده لی هه ندیکیش بخه ره عه لا که وه بو ماله وه ، مناله که ش ده لی هیچ خه مت نه بی گیر فانه م پر کردوه .

د - گالته پی کردن :

یه کی که له مبه سته شاراو کانی نوکته گالته پی کردنه ، گالته پی کردن جوړیکه له دهر پرینه نه شیاوه کانی ناخیوهر ، به مبه سستی که مکرده وه نرخی به رامبه ر وهک :

- جاريك مه لاي مه زه بوره له گهل ته يموري له نگ له همام يه كتر ده بينن ته يمري له نگ په شته ماريكي له خوي نالاند بوو كه ٥٠٠ ليره ي پيوه بوو، وتي مه لا من پياويكي چونم ؟ مه لاش دهلي قوريان پياويكي زور باشي پينج سهد ليره دهيني، ته يموريش دهلي بهس په شته ماره كهم باي پينج سهد ليره يه مه لاش دهلي قوريان نه ويشم حيساب كړدوه . (عه زه دين مسته فا رسول: ٢٠١١) .

ه - تاوان بار كړدن :

يه كيك له هه لويسته نه گونجاوه كاني نوكته ي دهر بر او تاوان بار كړدنه، بو بهرام بهر كان به شيوه يه كي ناراسته وخو وهك :

- رږځيك خه سويك به بوكه كه ي دهلي شادترين بوك كييه ؟ بوكه كه ش دهلي دايكه حه وا يه، چونكه خه سوي نه بوو . (هونه ر صباح: ٢٠١٠: ٢٠٠) .

و- تواج ليدان :

مه به ستيكي شاراوي نيو كومه له، ناخيور زور جار له مه به سته دهر بر اووه كاني نيو نوكته تواج به بو كه سي بهرام بهر، به مه به ست نه ووي كه زانياري كه سي بهرام بهر زاندر اووه وهك :

- جاريك ماموستايه كه له قوتابيه كي پرسى له كاتي نويز دوعا بو كي ده كه يت ؟ نه ويش وتي بو دايكه ماموستا كه وتي نه ي بو باوكت ؟ نه ويش وتي باوكم خوي محاميه .

٦ - نوكته له نيوان داهينان و واقعدا :

بيگومان وا هه ست ده كړي، نوكته له نيو داهينان و واقع جيگاي خوي كړدبيته وه، هه ندي له نوكته كان دوورن له راستي داهيندراوي ده ستى نووسه رن (كومه ل) وهك هه بهر بهر هه ميكي تري نه ده بي، هه روهك چومكسي دهلي: له توناي مروف دايه ژماره يه كي بي سنوور و بي كوتا رسته بهر هه م بينيت بي نه ووي گوي لي بي (عبدالواحد مشير دزه يي: ٢٠٠٥: ٤٤) ده تواندر يت له لاي مروف كومه له رسته يه كه دروست بكرى، كه دروست نه كرابي، به هو ي نه م كومه له رسته وه ده تواندر ي شتيكي نوي بهر هه م بهيندر ي، وه به نوكته ش ناو بهيندر ي، به شيوه كي گائته ناميز به گياني پيكه نيناوي دابر يژري، بويه وا ده بيندر ي هه نديك له نوكته كان دروست كراوي ده ستى مروف بن دوورن له راستي نه و كاته نووسه ريان نه و هته به ده ستى خوي له نيو، په رتوكه كه ي به ناوي خوي بلاوي ده كاته وه يان نه و هته به ده ستى خه لگاني تر دنوسريت و بلاو ده كريتته وه، به لام هه ندي له نوكته كان رووداوي راسته قينه ن په يوه ستن به ژياني ناسايي خه لكه وه وه نه و روداوانه له نيو كومه لگادا روويان داوه واته واقعن، به ده ستى نووسه ران بلاوده كريتته وه وهك :

- نمونه ي نوكته ي داهينراو :

كابرايهك به سوارى (دهبابه) وه دهچيته نيو فرمانگه يهكى حكومى، فرمانبهرى پرسگه كه ليى دهپرسيت بهريز چهكت پييه ؟ كابرا دهليت نه خير پيم نيه .

- نموونهى نوكتهى واقع (بهسهرهاتى ناسياويكم)

روژنيك ماموستايهك به قوتابيهك دهليت : بو پرچت چاك ناكه ؟ تا دواچار پيى دهليت : دهلي نهگه ر بهيانى بهم شيويه ببيتته وه سزات ددهم، روژى دواتر قوتابى به هه مان شيوه ديتته وه . ماموستا كهى بانگى دهكات . پيى دهلي : نا وهره پيش بزانم ! بو به قسه م ناكهى دتهوى سزات دم ؟ له ناكاهو پرچى رادهكيشى كاتى دهبينى پرچى دهكهويته سهر نهرز، دهبينيت پرچى بالوكه يه .

٧ - نوكته و شهري دهروونى :

جگه لهوى نوكته دهمان هينيتته پيكه نين، زورچار نوكته وهك ململانى بو شهري دهروونى بهكارديت ، نهگه ر شى كردنه وه بو نوكته كانى دهرووبه رمان بكهين، دهتوانين زوربه يان بهكاربهينين بهرامبه ر بهو كه سانهى كه بمانهوى شهري دهروونيان لهگه ل بكهين ، شهري دهروونى خاليكى بههيزه بو روخاندن و توئه سه ندنه وه و وه لامدانسه وهى كهسى بهرامبه ر ، دهتوانين نه م ململانى يه ش له ريگاي نوكته وه به شيوازيكى ناراسته وخو و شارواه دهبرين .

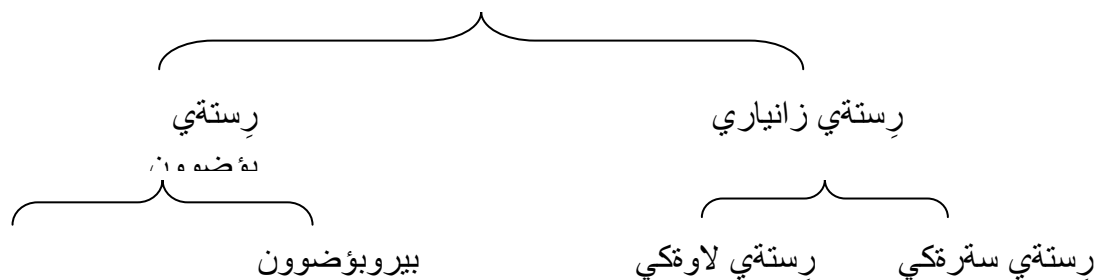
- كابرايهكى سيان هه رخواى هه ئه كيشا كه پياويكى چاكه نه م سياننه ش دهسته يه كن له نه ترافى هه ولير . جا كابرايهك پيى گوت نهگه ر چاك بيت سيان نى . نهگه ر سيان بيت چاك نيت . (عه لانه دين سجادهى : ٢٠١٠: ٥٥٥)

ته وه رهى دووهم : شيكردنه وهى ناوهرؤكى نوكته

١- هه ئوه شانده وهى نوكته :

نوكته له م قوناغه دا دابه شده كريته سهر چوار جوهر رسته وهك نه م نموونهى خواره وه :

شيكردنه وهى ناوهرؤكى نوكته

هه لسه نطاندن (عبدالواحد مشير:

ث.ب.ن)

گومانی تیا نیه نوکته له ږووی پیکهاتنه وه له کومه لې رسته پیک دی ، رسته کانیښ له رسته زانیاری و رسته ی بوجوون پیک دین .

۱- رسته زانیاری پیک دیت له :

أ- رسته سهرکی : نه و رستنه دهگریته وه ، که زانیاری سهرکی نوکته دهرپراوه کیه ، شای رسته کانی تره به شیوه یه کی رسته وخو و به ږووی و به ناشکرای به راشکاو دهرپراوه .

ب- رسته لاوه کی : هر چه نده نه رسته یه زانیاری لاوه کیه ، به لام له هه مان کاتدا لایه نی رسته ی سهرکی زیاتر ږوون ده کاته وه ، وه یارمه تی خویندر ددات زووتر بتوانی له مه به سته که ی بگات هتد .

۲- رسته بوجوون پیک دیت له :

أ- بیر و بوجوون : نه مه ش زیاتر په یوه سته به چالاکي خویندره وه ، ناخو چوون یاخوت تا چ ناستیک له مه به سته نوکته گه یشتو وه ، واته نوکته که چ مه به سته یکه ده گه ینیت .

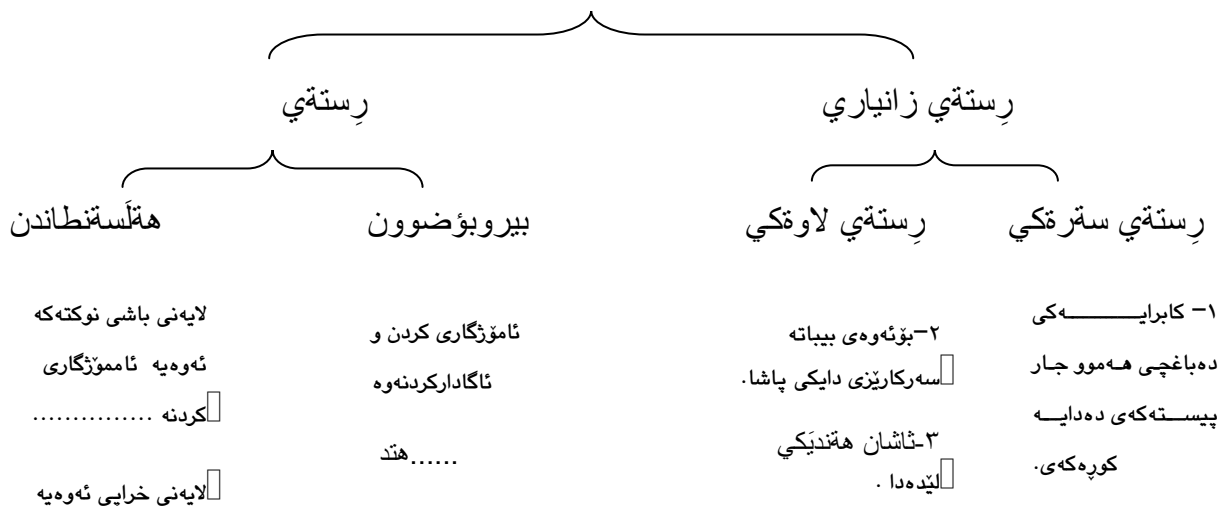
ب- هه نه سته نگاندن : واته هه نه سته نگاندنی لایه نی چاکي و خراپی نوکته که چیه وهک :

- : کابرایه کی ده باغچی هه موو جار پیسته یه کی دده به کوره کی بو نه وه ی بیباته سهر کاریزی (دایکی پاشا) بیشوات ، پاشان هه ندیکي له کوره که دده ، دواتر پییده وت ږوله نه یده ی به دهم سه گه وه ، خه نک وتیان هیشتا نه یداوه به دهمی سه گه وه ، بوچی لیی دده ی؟ کابرا وتی نه گهر نه و کاتی دای به دهم سه گه وه بوچی لیی بده م؟ (عه لانه دین سجادی : ٢٠٠٤ : ٣٢٣)

۲- شیکردنه وه ی نوکته که :

بی گومان نوکته خوی ره خنه گرتنه به شیوه یه کی ناراسته وخو به لام نه و کاته ی له دیدی پراگماتیک شی کردنه وه ی بو ده کری ، نه و کاته نه زاندری به مه به ست دهرپردراوه ، مه به سته کانی نوکته دهرپراوه که به پیی ده وروبه ر بومان ږوون ده بیته وه .

شیکردنه وه ی ناوړو کی نوکته

١- رسته‌ی زانیاری

رسته‌ی سهره‌کی (١) : کابرایه‌کی ده‌باغچی هه‌موو جار پیسته‌یه‌کی ده‌دا به کوره‌که‌ی .

رسته‌ی دووهم لاوه‌کی (٢) : بو ئه‌وه‌ی بیباته سهر کاریزی (دایکی پاشا) بیشوات .

رسته‌ی سی یه‌م لاوه‌کی (٣) : پاشان هه‌ندیکی له کوره‌که ده‌دا .

رسته‌ی چوارهم لاوه‌کی (٤) : دواتر پیی روئه نه‌یده‌ی به‌ده‌م سه‌گه‌وه .

رسته‌ی پینجه‌م لاوه‌کی (٥) : خه‌لك وتیان هیشتا نه‌یداوه به‌ده‌م سه‌گه‌وه .

رسته‌ی شه‌شم (٦) : كه‌تو بوچی لیی ده‌ده‌ی؟

رسته‌ی هه‌فته‌م (٧) : نه‌گه‌ر نه‌و کات دای به‌ده‌م سه‌گه‌وه .

رسته‌ی هه‌شته‌م (٨) : نه‌و کات بوچی لیی به‌ده‌م ؟

A - نیشانکاره‌کان :

أ- نیشانه‌ که‌سیه‌کان

رسته‌ی سهره‌کی (١) : (ی) بو باوکی کوره‌که ده‌گه‌ریته‌وه .

رسته‌ی لاوه‌کی (٢) : (ات) بو کوره‌که ده‌گه‌ریته‌وه .

رسته‌ی لاوه‌کی (٣) : (ی) : بو باوکی کوره‌که ده‌گه‌ریته‌وه .

رسته‌ی لاوه‌کی (٤) : (ی) : بو باوکی کوره‌که ده‌گه‌ریته‌وه .

رسته‌ی لاوه‌کی (٥) : (یان) بو خه‌لك (نه‌وان) ده‌گه‌ریته‌وه .

رسته‌ی لاوه‌کی (٦) : (ی) : بو باوکی کوره‌که ده‌گه‌ریته‌وه .

رسته‌ی لاوه‌کی (٧) : (ی) : بو کوره‌که ده‌گه‌ریته‌وه .

رسته‌ی لاوه‌کی (٨) : (م) : بو باوکی کوره‌که ده‌گه‌ریته‌وه .

ب - نیشانه‌ کاتیه‌کان

رسته‌ی سهره‌کی (١) : رابردوو .

رسته‌ی لاوه‌کی (٢) : رانه‌بردوو

رسته‌ی لاوه‌کی (٣) : رانه‌بردوو

رسته‌ی لاوه‌کی (٤) : رانه‌بردوو

رسته‌ی لاوه‌کی (٥) : رانه‌بردوو

رسته‌ی لاوه‌کی (٦) : رانه‌بردوو

رسته‌ی لاوه‌کی (٧) : رابردوو

رسته‌ی لاوه‌کی (٨) : رانه‌بردوو

ج- نیشانه‌ شوینییه‌کان :

بیگومان نیشانه شوینییه کان به هوئی هاوئه نکاری شوینه وه دیاری دهکری شوینی نهم نوکته یه ش به هوئی ده برینی وشه (کاریزی دایکی پاشا) دهرده که وی، نه ناووش زیاتر تاییه ته به شوینی (گوند) بویه پی ده چی نهم نوکته نه گوند دهربرا بیت .

B - کرده قسه ییه کان :

أ - کردهی گوتن : لییره دا هه وائیك یاخوت په یامیك ده گه ینی .

ب - کردهی مه به ست :

(١) : هه وائگه یاندنه .

(٢) : هه وائگه یاندنه .

(٣) : گومان لیکردنه . ناگادار کردنه وه

(٤) : ناگادار کردنه وه یه . گومان لیکردنه .

(٥) : پرسپار لیکردنه .

(٦) : گله یی کردنه .

(٧) : نرخاندن .

.....هتد

ج - کردهی پاشکار :

(١) : پاسپارنه .

(٢) : داوا کردنه .

(٣) : توقاندنه بوئه وهی کاره که نه نجام نه دات .

(٤) : ناموزگاری کردنه .

(٥) : پیپراگه یاندنه . پیشنیار کردنه .

(٦) : گله ی لیکردنه .

(٧) : گومان لیکردنه .

(٨) : وه لام دانه وه و سه رسورمانه .

C - دهرکه وته کان :

شی کردنه وه و لیكدانه وهی ناخاوتن

رسته ی یه که م : هه وال دانه .

رسته ی دووهم : هه وال دانه .

رسته ی سی یه م : سه رزه نشت کردنه . گومانه .

رسته ی چوارهم : گومان دهر برینه ناگادار کردنه وه یه .

رسته‌ی پینجه‌م : گومانه . زانینی هوکاره . نارەزاییه .

رسته‌ی شه‌شهم : گومانه پرسیار کردنه .

رسته‌ی چه‌فته‌م : گومانه هه‌وال دانه .

رسته‌ی هه‌شته‌م : هتد .

D - گریمانه پیشه‌کیه‌کان :

رسته‌ی یه‌که‌م : ژنی هیناوه + کوری هه‌یه + کاری وه‌ستای خوشکردن و پاک کردنه‌وه‌ی پیسته‌یه + هتد

. رسته‌ی دووهم : پیسته‌که پیسه + پیویستی به پاک کردنه‌وه هه‌یه + کاریز له‌وشوینه هه‌یه هتد .

رسته‌ی سی‌یه‌م : مافی منال پیشیل ده‌کات + هتد .

رسته‌ی چواره‌م : سه‌گ له ریگا هه‌یه + پیشتر داویه‌تی به‌ده‌م سه‌گه‌وه + کاری وا دووباره نه‌کاته‌وه + هتد

رسته‌ی پینجه‌م : خه‌لک له‌وشوینه بوون + خه‌لک نارەزاییان هه‌یه به‌رامبه‌ری + هتد .

٢ - رسته‌ی بوچوون :

أ- بیروبوچوون :

ئه‌م نوکته‌ی نامۆزگاری کردن و ناگادار کردنه‌وه‌یه ، به‌مه‌به‌ست دهربرپاوه‌ بو‌یه وا گونجاوه پیش له‌وه‌ی کاریک به‌که‌سی بکری پیویست ده‌کات پیش نه‌نجام دانی کاره‌که ناگادار بکریته‌وه و نامۆزگاری بکریته‌، چونکه پاش روودانی کاره‌که سزا دان سودی نیه ، هه‌روه‌ک له‌م په‌نده‌دا هاتوو (پیش تا به‌ر به‌خوت داده) .

ب- هه‌سه‌نگاندن :

لایه‌نی چاکی نوکته‌که هو‌شیار کردنه‌وه‌ی خه‌لکه ، بو‌ئه‌وه‌ی پیش نه‌نجام دان راسپاردنی کار ناگادار بکریته‌وه و یان ناگادار بن و نامۆزگاری بکریته‌ .

لایه‌نی خراپی له‌م نوکته‌یه‌ سزای توندوتیژی (لیدان) به‌کار هاتوو نه‌مه‌ش کاریکی نا‌دروست و نه‌شیاو . دهرده‌که‌وێت نوکته‌ له‌ دیدی پرگماتیک پیویست ده‌کات شی کردنه‌وه‌ی بو‌بکری ، چونکه نوکته‌ ره‌خنه‌گرتنه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی ناراسته‌وخو دهرده‌برداری کاتی نوکته‌ ده‌خه‌ینه‌ دهرده‌به‌مه‌به‌سته‌ شاراوه‌کانی ده‌زاندی ، هه‌روه‌ک له‌م نوکته‌ی سه‌ره‌وه‌ خستمانه‌ روو .

ئه‌ نجام :

١- هه‌رچه‌نده نوکته‌ وه‌ک ژانریکی نه‌ده‌بی به‌ به‌راوردکردن له‌گه‌ل ژانره‌کانی تر زیاتر گیانی پیکه‌نیناوی پیوه‌ دیاره‌ به‌لام له‌هه‌مان کاتدا نوکته‌ ره‌خنه‌گرتنه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی ناراسته‌وخو .

٢- هه‌ندی له‌ نوکته‌کان داهیندراون ، هه‌ندیکیش له‌ واقعه‌دا پشتی پی‌ ده‌به‌ستری ، واته‌ هه‌ندیکیان رووداوی راسته‌قینه‌ن روویان داوه . ئه‌مه‌ش زیاتر له‌ نوکته‌ کو‌مه‌لایه‌تیه‌کان به‌ دی ده‌کری به‌به‌راورد له‌گه‌ل جو‌ره‌کانی تری نوکته‌ . چونکه په‌یوه‌سته‌ به‌ ژبانی ناسایی خه‌لکه‌وه .

- ٣- نوكتة له ديدى پرگماتیک به پیی دهووبه ره بهستی جیاجیا دهگه ینیت وهک (گائته پی کردن ، ناره زایی ، سوکایه تی پی کردن ، خوش رابواردن ، سه رزه نشت کردن ، توانج لیدان هتد)
- ٤- نوکتة شه ری دهروونی و ململانییه ، شه ری دهروونی خالیکی به هیزه بو ململانی کردن به رامبه ره و که سانه ی، که رق و کینه یان به رامبه رمان هه یه ، نه مهش زیاتر بو توئه سه ندنه وه و روخاندن و هتد .

نظرة ذرائعية للنكتة : دراسة ذرائعية نفسية

ملخص البحث

النكتة هي إحدى أنواع الفكاهة الأكثر شيوعاً ولم تحظ باهتمام كافٍ في دراسات اللغوية الكردية، تقترح هذه الدراسة دراسة النكتة من خلال رؤية جديدة تستند على منهجية علمية مناسبة لاجل فهمها و معرفة معانيها و وظائفها و كيفية تحليلها ، البحث عدا المقدمة و النتائج يتكون الى محورين : . المحور الأول يحتوي على عناوين التالية والتي تشمل تعريف النكتة، أنواعها، لغتها، مضمونها، أغراضها والنكتة بين الواقع و الإبداع، النكتة و الحرب النفسية . المحور الثاني يحتوي على العناوين التالية والتي تشمل تفكيك النص و تحليلها.

pragmatic look for a joke: a psychological study of pragmatic Awat Ahmad Muhamad. salah

Abstract

A Pragmatic View of Jokes – A Psycho – Pragmatic Analysis
Jokes are one of the most common types of humor, have not received sufficient attention in the literature of the kurdisch linguistic research. This study suggests the study of jokes through a new vision based on scientific methodology suitable for its understanding and knowing its meaning, implications, functions, how to analyze it and use it in Community

Research consists to two axes: The first axis include the definition of joke, types, its language, its content, its purpose and joke between reality and creativity, joke and psychological war. The second axis includes dismantling jokes and analyzed